

переміщення товарів через митний кордон України : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 435 // Урядовий кур'єр. — 2012. — № 94. — С. 13.

7. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними : постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 451 // Офіційний вісник України. — 2012. — № 40. — Ст. 1546.

8. Митне право України : навч. посіб. / Ю.В. Іщенко, В.П. Чабан, В.М. Дорогих та ін.; керів. авт. кол. Ю.В. Іщенко, В.П. Чабан. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 296 с.

9. Прусс В.М. Основи митної справи: навч. посібник / В.М. Прусс. — Одеса.: ОНМУ, 2009. — 714 с.

УДК 351.713

Годяк А. І., к.ю.н., доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Юридичного факультету ЛьвДУВС

Особливості провадження в справах про порушення митних правил в суді першої інстанції

У статті на підставі аналізу положень норм Митного кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення розглядаються особливості провадження у справах про порушення митних правил в суді першої інстанції. Запропоновано внести зміни до Митного кодексу України щодо здійснення провадження у справі про порушення митних правил.

Ключові слова: провадження, суд першої інстанції, митні правила, адміністративне правопорушення, відповідальність.

В статье на основании анализа положений норм Таможенного кодекса Украины и Кодекса Украины об административных правонарушениях рассматриваются особенности производства в суде первой инстанции дел о нарушении таможенных правил. Предложено внести изменения в Таможенный кодекс Украины относительно осуществления производства по делу о нарушении таможенных правил.

Ключевые слова: производство, суд первой инстанции, таможенные правила, административное правонарушение, ответственность.

The article is based on analysis of the provisions of the rules of the Customs Code of Ukraine and the Code of Ukraine on administrative offenses the features of the proceedings at first instance cases of violation of customs rules. Proposed amendments to the Customs Code of Ukraine regarding the implementation of proceedings on violation of customs rules.

Key words: proceedings, the court of first instance, customs regulations, administrative offense, liability.

Постановка проблеми. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 року [1], були внесені зміни, у тому числі, до Кримінального кодексу України, якими, фактично, повністю скасована кримінальна відповідальність за незаконне переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України. Відбулася така звана декриміналізація контрабанди. Кримінальна відповідальність залишилася лише за незаконне переміщення через митний кордон України

культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (ст. 201 Кримінального кодексу України). Разом з тим, суттєво збільшилася фінансова відповідальність за такі правопорушення. Так, одночасно з конфіскацією товарів та транспортних засобів, які є безпосередніми предметами порушення митних правил, санкції статей 482 та 483 Митного кодексу України передбачають накладення штрафу на правопорушника в розмірі 100 відсотків вартості таких товарів та транспортних засобів (частина перша), а в разі вчинення дій особою, яка протягом року вже притягалася до відповідальності за вчинення таких правопорушень – в розмірі 200 відсотків (частина друга); санкція статті 485 передбачає відповідальність у вигляді штрафу в розмірі 300 відсотків несплаченої суми митних платежів і т.д. За таких умов, саме справедливий та неупереджений розгляд справ про порушення митних правил в суді першої інстанції відіграє важливу роль у захисті прав та інтересів громадян.

Аналіз досліджень даної проблеми. Окремі питання діяльності органів доходів і зборів щодо притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення порушень митних правил були предметом досліджень Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, С.В. Кувакіна, О.В. Кузьменко, В.В. Ліпинського, О.І. Остапенка, В.В. Ченцова та інших науковців. Водночас, окремі аспекти такої відповідальності, зокрема особливості провадження у справах про порушення митних правил в суді першої інстанції, потребують додаткового дослідження.

Метою статті є розкриття особливостей провадження в справах про порушення митних правил в суді першої інстанції, а також обґрунтування необхідності внесення змін до Митного кодексу України щодо здійснення такого провадження.

Виклад основних положень. Відповідно до статті 458 Митного кодексу України, порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або необережні) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені Митним кодексом України, настає у разі, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність, передбачену статтею 201 «Контрабанда» Кримінального кодексу України.

Чинне законодавство України не дає визначення поняття адміністративної відповідальності, і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища [2, с. 332]. У той же час, адміністративна відповідальність за порушення митних правил розглядається як галузевий вид адміністративної відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів (митних та судових) на певну категорію протиправних проявів (порушень митних правил), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь за

свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення [3, с. 18].

В теорії адміністративного права виділяють наступні підстави адміністративної відповідальності, які нерозривно пов'язані між собою і наявність яких є обов'язковою умовою для притягнення особи до адміністративної відповідальності:

- фактичні (вчинення особою особливого виду правопорушення — адміністративного (тобто наявність ознак такого правопорушення);
- юридичні (наявність в діях особи юридичного складу правопорушення — суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони);
- процесуальні (наявність процесуальних норм, які забезпечують притягнення винної особи до адміністративної відповідальності) [2, с. 334].

Саме з останніми нерозривно пов'язане провадження у справах про порушення митних правил, яке виступає як самостійний різновид провадження у справах про адміністративні правопорушення, і являє собою систему процесуальних норм, що визначають порядок, форми та методи діяльності органів доходів і зборів України та їх посадових осіб, пов'язану з притягненням до адміністративної відповідальності осіб, винних у вчиненні митних правопорушень [4, с. 499]. До основних завдань провадження у справах про порушення митних правил законодавець відніс своєчасне, всебічне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її з дотриманням вимог закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню порушень митних правил, та запобігання таким правопорушенням (ч. 1 ст. 486 Митного кодексу України).

Види порушень митних правил та відповідальність за них передбачені главою 68 Митного кодексу України, що складається з 18 статей, які умовно можна розділити на дві групи. До першої групи належать статті 468-470, 474, 475, 477-481, 485 Митного кодексу України, за якими справи розглядають та приймають по них рішення органи доходів і зборів. До другої групи належать статті 471-473, 476, 482-484 Митного кодексу України, за якими справи розглядають та приймають по них рішення суди. Якщо уважно проаналізувати зміст статей з кожної групи, ми побачимо, що основна відмінність між ними полягає в адміністративних стягненнях, які застосовуються до правопорушника. Так, порушення митних правил, відповідальність за які передбачена статтями, що ми умовно віднесли до першої групи, застосовується адміністративна відповідальність лише у вигляді штрафу. В статтях, які ми віднесли до другої групи, окрім штрафу передбачене також застосування додаткового адміністративного стягнення — конфіскації товарів, а в деяких випадках і транспортних засобів. І саме у випадках, коли санкції статей передбачають, окрім штрафу, застосування також конфіскації, рішення по такій категорії справ приймаються виключно судами.

Ми навмисно зупинилися саме на особливостях провадження у справах про порушення митних правил в судах першої інстанції, оскільки є ряд моментів, які потребують додаткового правового регулювання.

Перше, на що необхідно звернути увагу: провадження у справах про порушення митних правил регламентується розділом XIX Митного кодексу України. Даний розділ складається з п'яти глав: глава 69 «Порядок провадження у справах про порушення митних правил», глава 70 «Адміністративне затримання»,

глава 71 «Процесуальні дії у справі про порушення митних правил та порядок їх проведення», глава 72 «Оскарження постанов у справах про порушення митних правил» та глава 73 «Виконання постанов органів доходів і зборів про накладення адміністративних стягнень за порушення митних правил». З усіх п'яти глав розділу XIX Митного кодексу України, лише стаття 528 «Особливості розгляду судом справ про порушення митних правил» регулює провадження в справах про порушення митних правил судом, однак, на наш погляд, досить поверхово. В статті зазначається про те, що справа про порушення митних правил розглядається суддею одноособово; у справі про порушення митних правил суд (суддя) виносить одну з постанов, передбачених частиною першою статті 527 цього Кодексу (про проведення додаткової перевірки, про накладення адміністративного стягнення або про закриття справи); у разі скасування постанови суду у справі про порушення митних правил за результатами перевірки її законності та обґрунтованості, та закриття справи, або зміни адміністративного стягнення, конфісковані товари, транспортні засоби, сума штрафу або її відповідна частина повертаються особі, яка притягалася до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, або її представникові. Якщо конфісковані товари, транспортні засоби неможливо повернути в натурі, повертається їхня вартість за вирахуванням сум належних митних платежів за ставками, що діяли на день конфіскації. Повернення грошових коштів, зазначених у цій частині, здійснюється органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, з державного бюджету.

Усі інші статті розділу XIX Митного кодексу України визначають повноваження саме посадових осіб органів доходів і зборів у провадженні в справах про порушення митних правил, і жодним чином не регулюють діяльність суду з цього питання. Винятком, в якійсь мірі, є глава 72 Митного кодексу України, в статтях 529 «Порядок оскарження постанов у справах про порушення митних правил» та 530 «Перевірка законності та обґрунтованості постанови у справі про порушення митних правил» якої є пряме посилання на Кодекс адміністративного судочинства України – «оскарження постанови у справі про порушення митних правил, а також перевірка її законності та обґрунтованості судом здійснюється у порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України».

Яким же чином суд першої інстанції має здійснювати провадження в справі про порушення митних правил? Відповідь на це запитання дає стаття 487 «Правове забезпечення провадження у справах про порушення митних правил» Митного кодексу України, відповідно до якої провадження у справах про порушення митних правил здійснюється відповідно до цього кодексу, а в частині, що не регулюється ним, – відповідно до законодавства України про адміністративні правопорушення. Виходячи з того, що Митний кодекс України не регламентує здійснення провадження у справах про порушення митних правил судом першої інстанції (за винятком статті 528, на якій ми вже наголошували), необхідно керуватися законодавством про адміністративні правопорушення, а саме Кодексом України про адміністративні правопорушення. Але чи регулює цей кодекс у повній мірі порядок розгляду справи про порушення митних правил судом першої інстанції? Безумовно, що ні. У Кодексі України про адміністративні правопорушення явно замало процесуальних гарантій, з огляду на значущість справ про порушення митних правил та розмір фінансових стягнень, які можуть

бути застосовані судом до правопорушника. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне викласти статтю 487 Митного кодексу України в наступній редакції: «Провадження у справах про порушення митних правил здійснюється відповідно до цього Кодексу, в частині, що не регулюється ним, — відповідно до законодавства України про адміністративні правопорушення, а при розгляді справ місцевими загальними судами як адміністративними судами — відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України».

Друге, на що ми би хотіли звернути увагу: на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури» від 18 вересня 2012 року [5], були внесені зміни до статті 467 «Строки накладення адміністративних стягнень у справах про порушення митних правил» Митного кодексу України, а саме — збільшився з трьох до шести місяців строк, протягом якого може бути накладено адміністративне стягнення у разі розгляду справи про порушення митних правил судом. Варто погодитися, це досить тривалий термін, протягом якого можна об'єктивно, справедливо та неупереджено розглянути справу про притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за порушення митних правил (особливо в контексті статті 525 «Строк розгляду справи про порушення митних правил» Митного кодексу України, яка встановлює п'ятнадцятиденний строк для розгляду справи про порушення митних правил, з дня отримання особою органів доходів і зборів або судом (суддею) матеріалів, необхідних для вирішення справи).

Автор цієї статті на практиці зіткнувся з певною проблемою при розгляді справи про порушення митних правил в Галицькому районному суді міста Львова, з якою хотів би поділитися. На громадянина, який проживає в місті Львові, в січні 2015 року посадовою особою Львівської митниці складено протокол про порушення митних правил. Не погоджуючись з діями працівників митниці, цей громадянин звернувся до суду з відповідним адміністративним позовом до Львівської митниці та працівника митниці, який склав протокол, про визнання незаконними дій по складанню протоколу про порушення митних правил та визнання нечинним цього протоколу. Отримавши позовну заяву, суд постановив ухвалу про відкриття провадження у справі. Паралельно з цим, Галицький районний суд міста Львова призначив до розгляду справу про притягнення вказаного громадянина до адміністративної відповідальності на підставі протоколу про порушення митних правил та інших документів, які надійшли з Львівської митниці. Під час розгляду цієї справи громадянин, на якого склали протокол про порушення митних правил, заявив клопотання про зупинення провадження у справі, оскільки вже розглядається справа за його позовом до Львівської митниці та посадової особи митниці про визнання незаконними дій та визнання нечинним цього протоколу. Підставою для клопотання стала частина 1 статті 156 Кодексу адміністративного судочинства України, згідно якої суд зупиняє провадження у справі, в тому числі, у разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, — до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі. Суддя не задовольнив цього клопотання, аргументуючи тим, що ні Митний кодекс України, ні Кодекс України про адміністративні правопорушення не передбачають підстав зупинення справи про адміністративне

правопорушення. У таких випадках виникає проблема, яка пов'язана з тим, що суд першої інстанції може прийняти постанову про притягнення особи до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу та конфіскації товарів чи транспортних засобів, а в той же інший суд чи суддя ухвалює рішення про визнання незаконними дій працівників митниці та, відповідно, визнання нечинним протоколу про порушення митних правил.

Ми свідомо наголосили на строках накладення адміністративних стягнень у справах про порушення митних правил. Враховуючи шестимісячний строк, передбачений статтею 467 Митного кодексу України, необхідно на законодавчому рівні передбачити можливість зупинення провадження у справі про порушення митних правил у разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в суді.

Висновки. Провадження у справах про порушення митних правил регламентується розділом XIX Митного кодексу України. Як показав аналіз статей цього розділу, законодавець здійснив правове регулювання провадження у справах про порушення митних правил, але лише стосовно посадових осіб органів доходів і зборів. Залишається неврегульованим здійснення провадження у справах про порушення митних правил судами першої інстанції, у зв'язку з чим має місце обмеження процесуальних прав громадян, яких притягають до адміністративної відповідальності.

У статті запропоновані зміни до Митного кодексу України, які, сподіваємося, забезпечать справедливий та неупереджений розгляд справ про порушення митних правил в суді першої інстанції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15 листопада 2011 року № 4025-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 98. – Ст. 3570.
2. Курс адміністративного права України: підручн. / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко [та ін.]. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 872 с.
3. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Ченцова. – К.: Істина, 2010. – 208 с.
4. Митне право України: навч. посіб. / В.М. Бойко. – К.: Алерта, 2015. – 528 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури: Закон України від 18 вересня 2012 року № 5288-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 73. – Ст. 2934.

